

Комплектність навчально-методичних матеріалів

Оцінювання ефективності навчання

Підготовку вчителів

Взаємодію з батьками

ЗАБЕЗПЕЧУЄ:

ПРОЕКТ “ШКОЛА ПРОТИ СНІДУ”

БАЗУЄТЬСЯ НА:

Кращому міжнародному і вітчизняному досвіді

Тренінгових формах навчання

Розвитку життєвих навичок, що зменшують уразливість до ВІЛ-інфекції

Буклет призначено для директорів шкіл, методистів, учителів та адміністраторів системи шкільної освіти. З нього можна дізнатися:

1. Де впроваджено проект і що він дає школі.
2. Чому проблема ВІЛ/СНІДу стосується кожного.
3. Чому школа відіграє провідну роль у профілактиці ВІЛ-інфекції.
4. На чому базуються ефективні профілактичні програми.
5. У чому суть педагогічної методики розвитку життєвих навичок.
6. Що необхідно для впровадження проекту в школі.
7. Чим забезпечено проект.
8. Де отримати додаткову інформацію.

1. ПРОЕКТ УСПІШНО ВПРОВАДЖУЄТЬСЯ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Проект охоплює учнів віком від 13 років:

- 2003 рік – 72 базові школи 35 районів області;
- 2004 рік – кількість базових шкіл збільшено до 192.

Базові школи повністю забезпечені навчально-методичними матеріалами і підготовленими вчителями. Бібліотеки усіх шкіл області отримали комплект навчально-методичної літератури

Узагальнені результати:

- Розроблено типовий проект, який враховує всі суттєві умови і фактори ефективної профілактики ВІЛ-інфекції
- Розроблено базовий комплект навчально-методичної літератури
- Відпрацьовано тренінгові методики для навчання учнів
- Розроблено процедури оцінювання ефективності навчання та якості проекту, отримано результати такого оцінювання для 72 шкіл, створено комп'ютерну базу даних
- Розроблено типову програму і тренінгові методики прискореної підготовки, яку пройшли 120 вчителів
- Відпрацьовано заходи щодо створення сприятливого шкільного середовища та забезпечення взаємодії всіх учасників (педагогічного колективу, батьків, учнів)

За результатами апробації проект рекомендовано Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти і МОН України для поширення на інші регіони

ВИГОДИ ВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТУ

УЧИТЕЛЬ:

- Підвищує свою кваліфікацію, оволодіває сучасними педагогічними технологіями
- Отримує більше задоволення від своєї праці. На уроках і тренінгах учні виявляють зацікавленість, в особистому ставленні – довіру і вдячність
- Поліпшуються стосунки з батьками учнів і колегами

УЧНІ:

- Зменшують ризики інфікування ВІЛ та ІПСШ (інфекціями, що передаються статевим шляхом)
- Підвищують рівень самоповаги і самоконтролю
- Поліпшуються стосунки з учителями і батьками
- У класі створюється особлива атмосфера дружби, довіри, підтримки

ШКОЛА:

- Здійснює внесок у боротьбу з епідемією ВІЛ/СНІДу
- Створює шкільну атмосферу, доброзичливу до дитини
- Поліпшує якість освіти
- Сприяє зниженню рівня правопорушень, насильницької поведінки, вживання психоактивних речовин

БАТЬКИ:

- Відчують, що діти більш захищені
- Спостерігають, як вони стають упевненішими і відповідальнішими
- Стосунки з дітьми стають відвертішими
- Діти пізніше починають статеве життя, зменшується ризик вживання ними алкоголю і наркотиків

2. ПРОБЛЕМА ВІЛ/СНІДУ СТОСУЄТЬСЯ КОЖНОГО, ТОМУ ЩО...

Світовий досвід свідчить, що поширення ВІЛ-інфекції та СНІДу спричиняє скорочення тривалості життя, зростання обсягу медичних послуг, загострення проблем бідності, соціальної нерівності, сирітства. Поширення ВІЛ-інфекції може призвести до найбільш катастрофічної епідемії в історії людства, що загрожує його сталому розвитку.

“Національна програма України щодо забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2004 — 2008 роки”

ВІЛ/СНІД у світі:

- понад 42 млн. ВІЛ-інфікованих
- понад 23 млн. померло
- понад 13 млн. дітей-сиріт

Шляхи передачі ВІЛ/СНІДу у світі

ВІЛ/СНІД в Україні:

- Офіційно зареєстровано понад 60 тисяч ВІЛ-інфікованих
- З них близько 6 тисяч дітей
- За даними міжнародних експертів, інфіковано понад 1,6% дорослого населення України
- Якщо ситуація не поліпшиться, кількість ВІЛ-інфікованих у 2010 році зростає до 1,4 млн. осіб

Шляхи передачі ВІЛ/СНІДу в Україні

Частка інфікованих статевим шляхом постійно зростає в міру виходу інфекції за межі груп ризику

Від проблеми ВІЛ/СНІДу не можна сховатися, тому що:

- зростання кількості ВІЛ-інфікованих об'єктивно збільшує ризики інфікування. При недотриманні правил гігієни можна інфікуватися навіть у косметичному салоні. Найбільш уразливими є *необізнані* верстви населення;
- недостатня освіченість породжує безпідставний страх перед ВІЛ, що спричиняє стрес, який негативно позначається на здоров'ї;
- неосвіченість і страх призводять до дискримінації ВІЛ-інфікованих, яка породжує напруженість у суспільстві і руйнує міжособистісні стосунки.

Вилікувати СНІД поки що неможливо. Але уберегтися від ВІЛ-інфекції можна, якщо:

- Підвищити *обізнаність* щодо проблеми ВІЛ/СНІДу.
- Сформуванати адекватне *ставлення* до цієї проблеми та ВІЛ-інфікованих.
- Набути необхідні *уміння і навички* безпечної поведінки.
- Посилити *мотивацію* до здорового способу життя.

3. ЧОМУ ШКОЛА ВІДІГРАЄ ПРОВІДНУ РОЛЬ У ПРОФІЛАКТИЦІ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ СЕРЕД МОЛОДІ?

- **Масовість.** Школа охоплює майже всю учнівську молодь віком до 18 років і є одним із найсуттєвіших факторів формування особистості.
- **Превентивність.** Навчальні програми дають можливість здійснювати виховний вплив ще до того, як у житті молодої людини виникнуть реальні ризики і проблеми.
- **Ефективність.** Упровадження профілактичних програм, в основу яких покладено розвиток життєвих навичок, зменшує ризики ВІЛ-інфікування завдяки підвищенню обізнаності учнів, їх моральності, адекватних ставлень, позитивних намірів, необхідних практичних умінь і навичок.

4. НА ЧОМУ БАЗУЮТЬСЯ ЕФЕКТИВНІ ПРОФІЛАКТИЧНІ ПРОГРАМИ?

Ефективні профілактичні програми здійснюють комплексний вплив на поведінку учнів. Вони спрямовані на формування здорової, просоціальної особистості і сприятливого оточення для неї.

Особлива увага у цих програмах приділяється розвитку життєвих навичок

Життєві навички – це здатність людини до адаптації, позитивної поведінки, подолання труднощів повсякденного життя.

Визначення ВООЗ (Всесвітньої організації охорони здоров'я).

Іншими словами, життєві навички – це низка соціально-психологічних компетентностей, які допомагають людині вести здоровий і продуктивний спосіб життя: адекватно сприймати себе і навколишніх, будувати позитивні міжособистісні стосунки, критично і творчо мислити, приймати відповідальні рішення, розв'язувати проблеми і керувати стресами.

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВІ:

- самоконтролю
- керування стресами
- мотивації успіху
- гартування волі

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ:

- самоусвідомлення і самооцінки
- усвідомлення життєвих цінностей
- визначення життєвої мети та планування майбутнього
- аналізу проблем і прийняття виважених рішень
- критичного і творчого мислення
- самовдосконалення

**ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ
(СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ)**

СОЦІАЛЬНІ:

- упевненої і гідної поведінки
- ефективного спілкування
- співпереживання і надання допомоги
- розвитку дружніх стосунків
- розв'язання конфліктів
- протистояння негативному впливу оточення
- запобігання і протидії дискримінації
- колективної роботи
- лідерства

Розвиток життєвих навичок визнано найефективнішим методом формування здорової і просоціальної особистості

5. У ЧОМУ ПОЛЯГАЄ ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕТОД РОЗВИТКУ ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК?

Формування особистої системи цінностей учнів відбувається не шляхом моралізаторства, а завдяки добровільному прийняттю через усвідомлення їх реальної вигоди

Навчання здійснюється на ситуаціях, близьких до реального життя підлітків, з урахуванням рівня їхнього розвитку і потреб

Метод навчання на основі розвитку життєвих навичок – це ефективна педагогічна технологія, спрямована на формування здорової і просоціальної особистості. Він гармонійно поєднує функції виховання (формування ідентичності, цінностей, переконань, ставлень і намірів) з розвитком соціально-психологічних компетентностей учнів (їх знань, умінь і навичок).

Має превентивний характер. Враховує не лише актуальні для учнів потреби, проблеми і чинники ризику, а й ті, які незабаром виникнуть у зоні їх найближчого розвитку

На відміну від звичайних уроків, коли вчитель переважно говорить, а учні слухають, широко застосовуються інтерактивні методи навчання, зокрема тренінги. Вони забезпечують активну участь кожного, творчу співпрацю учнів між собою і з учителем

Цей метод сприяє формуванню своєрідного “поведінкового імунітету” до невиправдано ризикованої поведінки взагалі і до ВІЛ-інфікування зокрема. Його покладено в основу проекту

6. ЯК ВПРОВАДЖУВАТИ ПРОЕКТ У ШКОЛІ?

1. Передбачити у навчальному плані достатню кількість годин:

- Пропедевтичний курс у межах обов'язкового для 11-річної школи предмета “Основи безпеки життєдіяльності” (6 годин за рахунок інваріантної частини типового навчального плану).
- Практичне відпрацювання умінь і навичок на тренінгах (8 годин за рахунок варіативної частини типового навчального плану).

У майбутньому проект планується впроваджувати через предмет “Основи здоров'я”.

2. Здійснити заходи щодо створення сприятливих шкільних умов:

- За допомогою анкети “Соціально-психологічний портрет учня” вивчають актуальні проблеми підлітків. Результати обговорюють на педагогічній раді. Відповідно до виявлених проблем розробляють план виховних заходів.
- У школі організують творчі конкурси з профілактики ВІЛ/СНІДу, протидії дискримінації і насиллю, за здоровий спосіб життя.
- Створюють можливості для надання учням індивідуальних консультацій.

3. Забезпечити взаємодію школи з батьками:

- Перед впровадженням проекту проводять батьківські збори за участю директора, класного керівника, вчителя-координатора проекту і, по змозі, лікаря.
- Батьків ознайомлюють з проблемою ВІЛ/СНІДу в Україні, світі і вашому регіоні, з особливою небезпекою наркоманії і ранніх статевих стосунків.
- Також їх знайомлять з метою проекту, результатами його впровадження в інших школах, методами навчання, комплектом навчальної літератури.
- Після закінчення курсу батьки висловлюють свої побажання в анкетах зворотного зв'язку.

Як правило, батьки вдячні школі за допомогу у розв'язанні проблеми захисту дітей і активно підтримують впровадження проекту.

4. Організувати проведення уроків-тренінгів:

- Заняття проводять у формі тренінгів, які дуже позитивно сприймаються учнями, заохочують їх до активної участі.
- Особлива увага приділяється таким проблемам, як небезпека раннього початку статевого життя, уміння відмовлятися від небезпечних пропозицій, поведінка в умовах тиску і загрози насилля, необхідність толерантного ставлення до ВІЛ-інфікованих.

5. Оцінити результати навчання. Проект передбачає три види оцінювання:

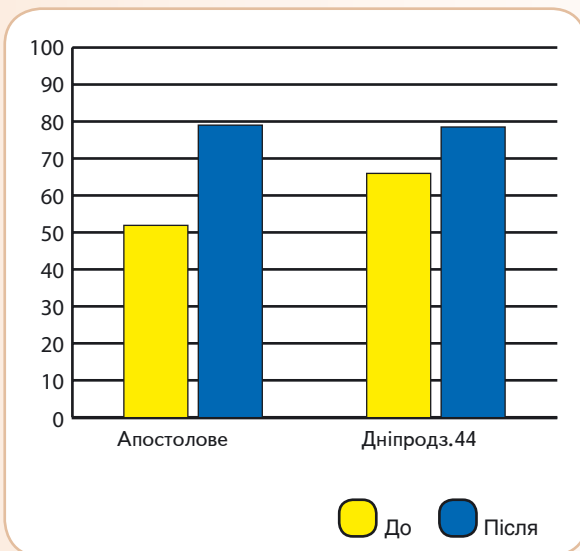
- 1. Поточне оцінювання** здійснюють на уроках і тренінгах. Для оцінювання знань застосовують тести і запитання. Уміння оцінюють на модельних ситуаціях.
- 2. Оцінювання якості проекту** здійснюють за допомогою анкетування його учасників – учителів, учнів, батьків. Результати використовують для удосконалення навчальних матеріалів і організації навчально-виховного процесу.
- 3. Оцінювання ефективності проекту** дає змогу побачити *реальні зміни*, що відбулися у знаннях, позиціях, ставленнях, намірах, уміннях і навичках учнів. Його здійснюють шляхом анонімного і конфіденційного анкетування за спеціальною процедурою “ДО” і “ПІСЛЯ”. Отримані результати є об’єктивним свідченням ефективності проекту **за такими показниками:**

Знання	Ставлення, позиції	Наміри	Уміння
% правильних відповідей	Серйозність ставлення до проблеми ВІЛ/СНІДу	Намір не вживати наркотики	Уміння сказати “ні” пропозиції про сексуальну близькість
% неправильних відповідей	Необхідність протидіяти тиску з боку однолітків	Намір утримуватися від початку статевого життя	Уміння сказати “ні” пропозиції вжити алкоголь
% відповідей «не знаю»	Позитивне ставлення до відкладення початку статевого життя	Намір використовувати презервативи у разі сексуальної активності	Уміння гідно сказати “ні” іншим небажаним пропозиціям
	Негативне ставлення до вживання наркотичних речовин		Уміння адекватно поводитись у разі загрози сексуального насильства
	Позитивне ставлення до використання презервативів		Уміння прийняти відповідальне рішення щодо використання презервативів
	Толерантне ставлення до ВІЛ-інфікованих		
% правильних відповідей	Узагальнені позитивні ставлення, позиції	Узагальнені позитивні наміри	Узагальнені позитивні уміння

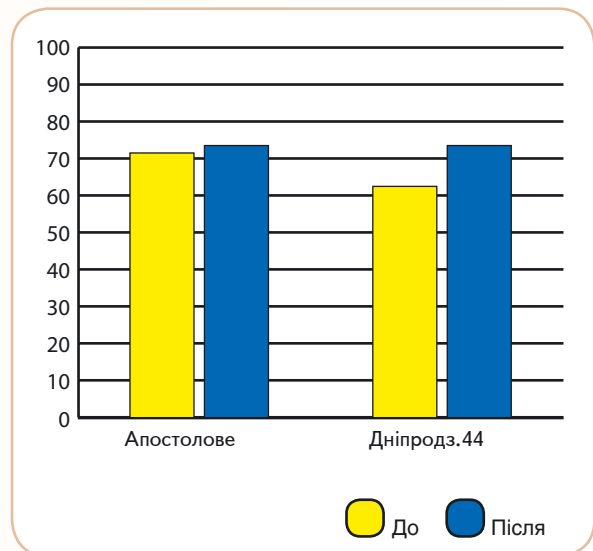
Фрагмент результатів тестування за процедурою “ДО” і “ПІСЛЯ”

- **Апостолове** – школа міста Апостолове
- **Дніпродз.44** – школа № 44 міста Дніпродзержинська (Школа сприяння здоров'ю)

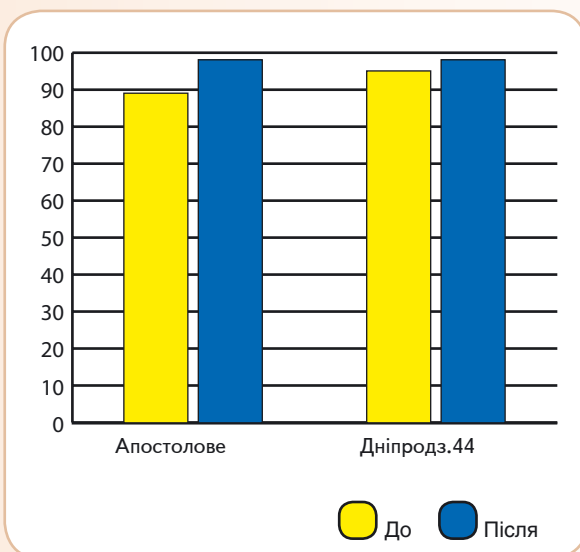
Знання: правильні відповіді

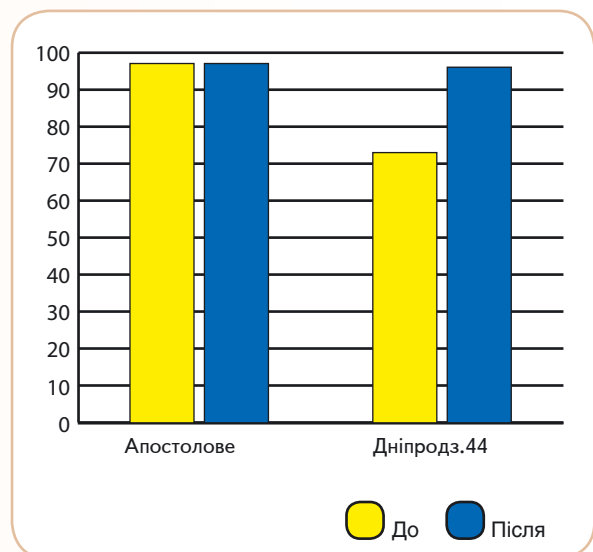
Толерантне ставлення до ВІЛ-інфікованих

Намір утримуватися від початку статевого життя

Уміння сказати “ні” пропозиції вжити алкоголь

7. ЧИМ ЗАБЕЗПЕЧЕНО ПРОЕКТ?

1. Підготовкою тренерів-координаторів проекту на спеціальних курсах.
2. Базовим комплектом навчально-методичної літератури (для адміністраторів системи освіти, вчителів і учнів).
3. Повним комплектом матеріалів для оцінювання. Комп'ютерною обробкою результатів тестування.

Підготовку вчителів здійснюють висококваліфіковані тренери на спеціальних курсах за 96-годинною програмою.

У результаті підготовки вчитель:

- отримає цілісне уявлення про проект: його базові ідеї, основні завдання, принципи навчання, методи організації навчально-виховного процесу, координації дій його учасників, процедури оцінювання;
- отримає базову інформацію про проблему ВІЛ/СНІДу і вичерпні відповіді на всі питання про чинники ризику і методи захисту;
- ознайомиться з методом навчання на основі розвитку життєвих навичок;
- оволодіє сучасними методиками інтерактивної групової роботи;
- спільно з іншими курсантами відпрацює базові тренінги;
- отримає базовий комплект навчально-методичної літератури та набір анкет для комплексного оцінювання результатів навчання;
- у разі успішного закінчення курсів отримає сертифікат тренера-координатора проекту

Вчителі й учні забезпечуються навчально-методичними матеріалами, які мають відповідні грифи МОН України.

Посібник для вчителя

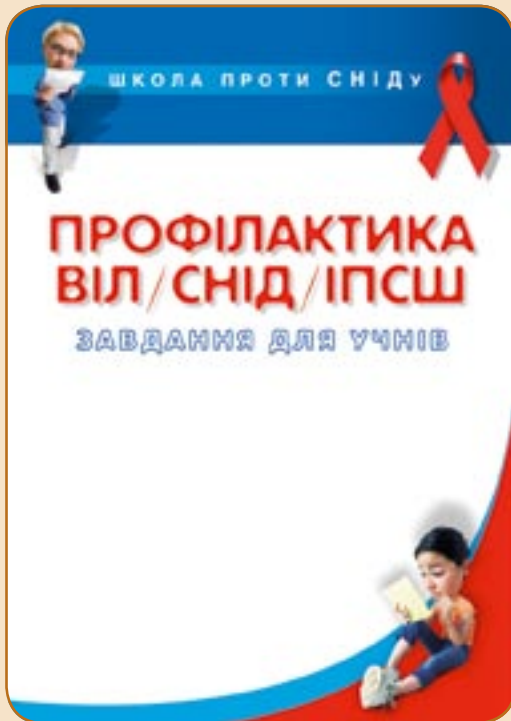
- Теоретичні засади проекту
- Базова інформація з проблеми ВІЛ/СНІДу
- Рекомендації щодо організації впровадження проекту
- Рекомендації щодо проведення уроків-тренінгів
- Завдання для тренінгів
- Матеріали для поточного оцінювання

Базові підручники

- Відповідно до затвердженої МОН України програми з предмета “Основи безпеки життєдіяльності” розглядаються проблеми профілактики наркоманії, ВІЛ/ІПСШ та здебільшого теоретичні аспекти розвитку життєвих навичок

Зошит для учня

- Містить роздаткові матеріали для учнів, необхідні для проведення тренінгів

Індивідуальні посібники

- Містять інформацію, яку не прийнято обговорювати прилюдно, але яка надзвичайно важлива для профілактики ВІЛ/ІПСШ
- Призначена для індивідуального читання

Цитати з анкет учнів-учасників проекту:

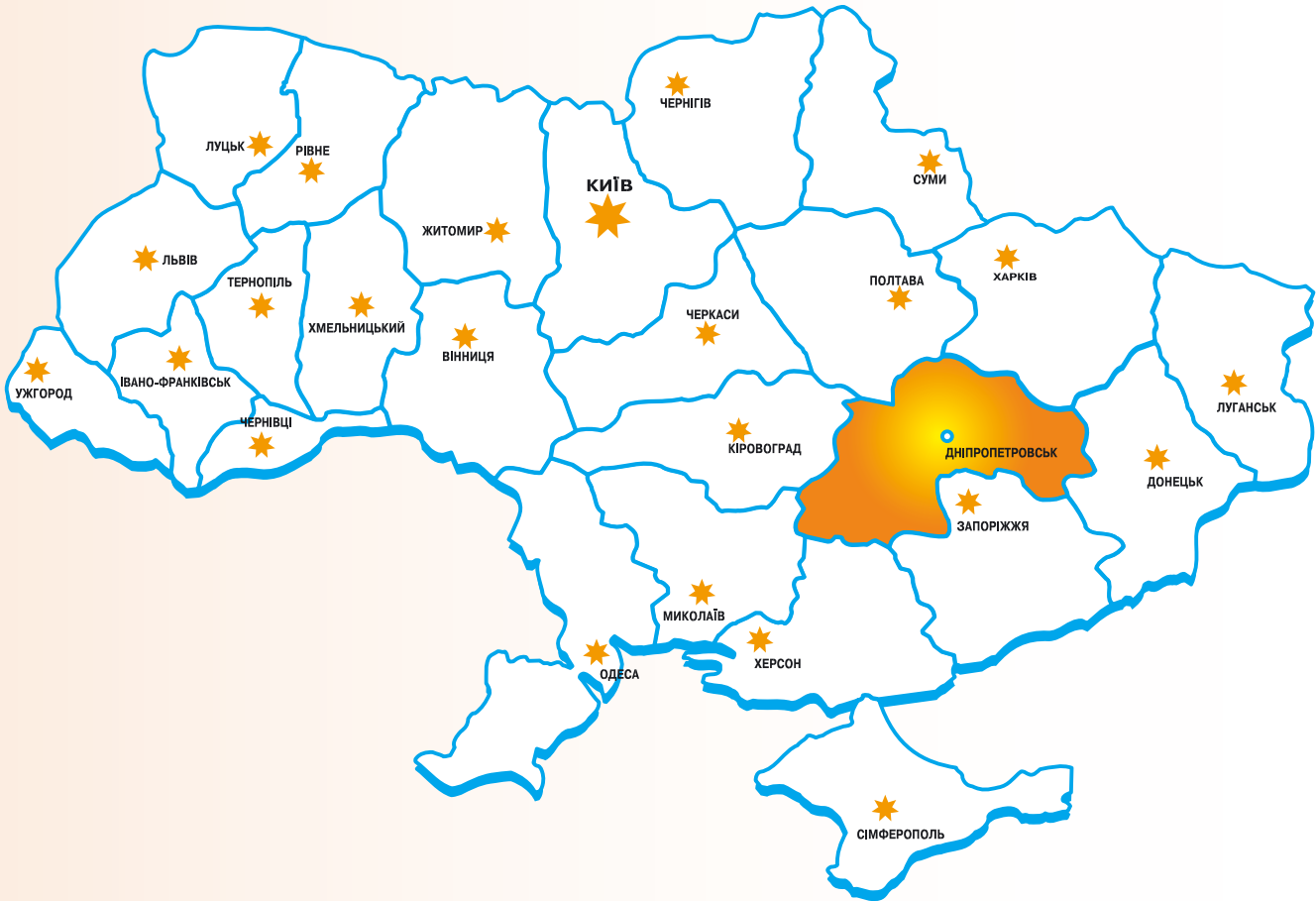
“Мені здається, що цю книжку повинна прочитати кожна дівчинка. Вона дуже корисна”

“Дуже цікава книжка. Вона про те, що хочеться дізнатися, не запитуючи в дорослих”

Додатково готуються посібники для батьків, шкільних психологів і соціальних працівників

У 2004/2005 навчальному році проект
планується впровадити у школах 20 областей України

*Ви можете зробити суттєвий внесок
у справу боротьби з ВІЛ/СНІДом, якщо ознайомите педагогічний
колектив та батьківський комітет Вашої школи з інформацією, що
міститься в буклеті, і знайдете можливість для впровадження проекту
“Школа проти СНІДу”*

ДЕ ОТРИМАТИ ДОДАТКОВУ ІНФОРМАЦІЮ?

01034, м. Київ, вул. Ярославів Вал, 14-Г, НМЦ “Алатон”
49006, м. Дніпропетровськ, вул. Свердлова, 70, ДООППО

м. Київ, факс + 38 044/ 244-28-80, 244-28-81
м. Дніпропетровськ, тел. + 38 056/ 242-32-50

E-mail pharma@alaton.kiev.ua
E-mail ruslan@into.dp.ua

Цей буклет, а також інші матеріали можна знайти на веб-сторінці
www.v-city.net.ua
www.un.kiev.ua
www.aidsalliance.org.ua

ISBN 966-7107-20-5

ББК 68.4(4УКР)9я721

Пономаренко В. С., Воронцова Т. В.
В75 Проект “Школа проти СНІДу”: Інформаційний буклет для директорів шкіл, методистів, учителів і адміністраторів системи шкільної освіти. — К.: Алатон, 2004. — 16 с.

© Пономаренко В. С., Воронцова Т. В., текст, 2004
Шпак С. В., дизайн, малюнки, 2004

ЗАТ “Алатон”, 01034, Київ-34, вул. Ярославів Вал, 14-г
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр видавців № 374 від 22.03.2001

Віддруковано в компанії “Новий друк”
м. Київ, вул. Магнітогорська, 1
Тираж 24 000 прим.

Проект розроблено та апробовано за участю:

Дитячого Фонду Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ)

Науково-методичного центру «Алатон»

Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Громадської Організації «Дитячий фонд «Здоров'я через освіту»

Комп'ютерного центру “Інтершкола”

Видано за сприяння Дитячого Фонду Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ)

Кожній дитині –
здоров'я, освіту, рівні можливості та захист
НА ШЛЯХУ ДО ГУМАННОГО СВІТУ

